

Emancipatie van het verschil

Waar blijft de man?

Voor wie het even heeft gemist: emancipatie is weer helemaal in. De *stoute* Heleen van Royen en Marlies Dekkers vinden het tijd dat vrouwen onbezorgd genieten van seks. Het dragen van sexy lingerie is niet rolbevestigend of onderdrukkend, maar siert de moderne, zelfverzekerde vrouw. Sunny Bergman is het hier helemaal niet mee eens. In haar documentaire *Beperkt Houdbaar* klaagt ze de cosmetica- en mode-industrie aan die vrouwen gevangen houdt in onrealistische schoonheidsidealen. Door alle reclames en glossy bladen maken vrouwen zich steeds meer zorgen over hun uiterlijk en grijpen noodgedwongen naar plastische chirurgie. De emancipatienota van minister Plasterk spreekt dan ook over de “seksualisering van de maatschappij”. Powerfeministe Heleen Mees confronteert ons met de belabberde vrouwelijke arbeidsparticipatie die in Nederland op eenzelfde dieptepunt staat als in Pakistan. Ze hekelst het keuze-feminisme, de grote groep vrouwen die zichzelf wel geëmancipeerd vinden maar toch een traditionele rol kiezen door zorg te combineren met een ambitieuze deeltijd baan. Opkomende economieën als China en India, waarin vrouwen wél volop deelnemen aan het arbeidsproces, zouden onze luxe leventjes binnenkort wel eens in gevaar kunnen brengen.

Iets eerder – en daardoor alweer vrijwel vergeten – viel Karina Schaapman het oudste beroep ter wereld aan. In Nederland kunnen mannen hun agressie niet botvieren op iemand die zich voor geld in elkaar laat slaan. Voor de seksuele drift ligt dat blijkbaar anders. Door de opheffing van het bordeelverbod lijkt prostitutie een normaal beroep, maar er zijn simpelweg te weinig vrouwen die dit werk vrijwillig doen. Verslaving, vrouwenhandel en incestueuze verledens zijn te vaak de trieste redenen voor een “baan” die fundamenteel onvergelijkbaar is met de betaalde aandacht van een psycholoog of de knedingen van een sportmasseur.

En de mannen? Die mengen zich pas sinds kort in het debat en vrijwel exclusief vanaf de overkant van de Atlantische Oceaan. Zo verscheen onlangs *Mannelijkheid* van Harvey Mansfield. In de emancipatiestrijd lag de nadruk op de gelijkheid van mannen en vrouwen. Mannelijkheid was toen vooral iets dat de emancipatie tegenhield. Nu wil Mansfield deze weer een positieve lading geven door mannelijkheid te zien als “het met zelfvertrouwen aangaan van risicovolle ondernemingen”. Onomwonden stelt hij dat vrouwen weer gewoon het huishouden moeten doen, een uitspraak die hem twintig jaar geleden minimaal een verbale lynchpartij zou opleveren. Sociaal psycholoog Roy Baumeister ziet mannen zelfs als slachtoffer. Omdat voor de bevruchting maar weinig mannen nodig zijn, doen mannen in alle culturen de gevaarlijke baantjes. Daardoor zijn er inderdaad veel mannen aan de gevaarlijke en stressvolle top, maar ook aan de onderkant van de maatschappij, in de gevangenis.

Dit opblazende emancipatiedebat mist richting, oude sentimenten smeulen na. Vrouwen en mannen zijn tastend op zoek naar een identiteit in een wereld waar rollenpatronen schuiven, maar gevoelsmatig toch een vage basis hebben. Want daar zijn de meeste commentatoren het wél over eens: mannen en vrouwen zijn van

nature ongelijk. Vanuit dit idee kregen vrouwen echter eeuwenlang geen toegang tot onderwijs en maatschappelijke posities. Feministes benadrukten daarom de fundamentele gelijkheid van mannen en vrouwen. Verschillen werden daarbij in de jaren zeventig op politiek correcte wijze toegeschreven aan opvoeding en cultuur. Maar zelfs nu de rook van de zwaarste emancipatiestrijd is opgetrokken is het moeilijk de vinger te leggen op het verschil. Iedereen kent namelijk wel mannen met typisch vrouwelijke trekjes of andersom. Hierdoor gaan we twifelen, “maar Jan, die is zo gevoelig en zorgzaam, je kunt niet zeggen dat vrouwen zorgzamer zijn dan mannen”. Toch, als we goed kijken, zijn gedragspatronen *als geheel* toch meestal typisch vrouwelijk of mannelijk. De laatste jaren is er dan ook steeds meer onderzoek naar natuurlijke verschillen tussen mannen en vrouwen. De resultaten bieden houvast in het emancipatiedebat en kunnen richting geven aan een emancipatie van het verschil.

Het natuurlijke verschil

Bij jongetjes komt acht weken na de bevruchting door het mannelijke gen een grote productie van testosteron in de baarmoeder op gang. Zonder dit hormoon groeit de foetus uit tot een meisje. Het bijbelse verhaal van Adam en Eva klopt dus niet, de basisvorm van de mens is vrouwelijk. Dit is bijvoorbeeld ook de reden dat mannen tepels hebben. Vlak na de geboorte kijken jongetjes langer naar voorwerpen terwijl meisjes juist meer aandacht voor gezichten hebben. Deze vrouwelijke focus op intermenselijk verkeer zorgt er eveneens voor dat meisjes eerder van streek zijn als ze andere baby's horen huilen. Gelukkig is dit nadeel weer een voordeel: ze zijn weer gemakkelijker te troosten, jongetjes moeten zelfs steviger beetgepakt worden om tot ze door te dringen.

Ook in de vroege jeugd zijn de verschillen opvallend. Peuter spelen vanaf ongeveer anderhalf jaar liever met hun eigen sekse. En inderdaad, jongens houden meer van ruwe spelletjes, meisjes zijn een stuk rustiger en socialer. Daardoor is op het schoolplein het aardigste meisje het populairst, terwijl bij jongetjes het sterkste jongetje de baas is. Vanuit het gezichtspunt van jongetjes staan wel zo alle meisjes lager dan het zwakste jongetje, wat mogelijk een belangrijke vroege oorzaak is voor machismo en discriminatie.

De mooiste bewijzen voor natuurlijke verschillen tussen mannen en vrouwen ontstaan als ondanks de opvoeding tóch typisch gedrag komt bovendrijven. Ouders die hun kinderen neutraal willen opvoeden merken vaak dat een geforceerde keuze van speelgoed niet werkt. Een ouder die haar dochter een auto gaf om mee te spelen zag tot haar verbazing dat het meisje de auto in een kleedje wikkeld en toesprak met “rustig maar autootje, alles komt goed”. Meisjes spelen wél op een jongensmanier met autootjes bij een zeldzame medische afwijking, waarbij meisjes een tekort aan oestrogeen (het vrouwelijke hormoon) hebben.

Oeroude clichés

Deze natuurlijke verschillen komen uiteraard niet uit de lucht vallen, maar zijn in miljoenen jaren ontstaan. Bij de mensapen is het zogenaemde alfamannetje de baas. Deze is het sterkst en zorgt voor de bevruchting van vrouwtjes. Er is goede kans dat dit ook de samenlevingsvorm was van de voorlopers van de mens. Mannetjes die veel vrouwen bevruchten zullen hun genen vaker doorgeven. Bij vrouwen werkt de natuurlijke selectie volledig anders. Zwangerschap, opvoeding en verzorging van een

baby vergen een enorme investering waardoor vrouwen kieskeuriger zijn qua partnerkeuze. De man jaagt, de vrouw kiest. Mannen zijn daardoor meer gericht op seks, denken er vaker aan, zijn visueel ingesteld. Het hersencentrum voor seks is dubbel zo groot. Vrouwen zijn gereserveerder. Het centrum in de hersenen voor angst en bezorgdheid, de amygdala, moet uitgeschakeld zijn voordat een vrouw kan genieten van seks. In stressvolle situaties hebben vrouwen dan ook minder zin in seks terwijl mannen juist méér zin krijgen. Evolutionair is dit plausibel: een vrouw heeft een stabiele, ongevaarlijke omgeving nodig voor genetisch succes, een man kan bij gevaar maar beter zorgen dat hij zijn genen snel doorgeeft.

In alle culturen vinden vrouwen de maatschappelijke status van een man belangrijker dan zijn uiterlijk, ongeacht de maatschappelijke status van de vrouw zélf. Dit wil niet zeggen dat de schoonheid van de man onbelangrijk is. Gespierdheid en symmetrie zijn uiterlijke tekenen van gezondheid. In hun maandelijkse vruchtbare periode vallen vrouwen meer op mooie, stoere mannen dan normaal. Deze verleiding is voor sommige vrouwen te groot. Ondanks hun goede relatie met een betrouwbare partner halen ze stiekem “sterke” genen op bij een gespierde, onbetrouwbare machoman. Dit effect heet in het Engels *cuckoldry*, naar de koekoek. De machoman legt immers, zonder dat de mannelijke opvoeder dat weet, “zijn eitje in een ander nest”. Genetisch onderzoek wijst uit dat 5 tot 10% van de kinderen niet van de veronderstelde biologische vader is.

Vrouwen zijn beter toegerust voor de zorg. Niet alleen vanwege hun melkproductie, maar van nature pikken ze signalen van baby's eerder op. Veel vrouwen zijn de eerste tijd bijna verliefd op hun baby door de invloed van het hormoon oxytocine, dat verantwoordelijk is voor binding. Baby's blijken ook geurstoffen af te scheiden die hierop van invloed zijn. De mannen blijven zeker niet aan de zijlijn staan. Het is bekend dat veel mannen kenmerken van vrouwen overnemen tijdens de zwangerschap, ze worden bijvoorbeeld vaak dikker. Daarnaast ligt het evolutionair voor de hand dat mannen die de vrouwelijke rol kunnen overnemen meer kinderen voortbrengen. Bij ziekte of uitval van een vrouwtje kan de man dan immers toch het kind verzorgen. Ook zijn er aanwijzingen voor een evolutionaire rol van grootmoeders, zo leven vrouwen bijvoorbeeld langer. Door een gedeelte van de zorg voor het kind over te laten aan de grootmoeder kan de moeder zich richten op verzekering van de situatie of op nieuwe kinderen. Grootmoeder vaart er wel bij: het voortbestaan van haar genen in de tweede generatie.

Een ander belangrijk verschil is de kracht van de man. Mannen zijn gericht op het uitvoeren van fysieke taken en kunnen zich beter oriënteren. Het aloude cliché dat vrouwen niet kunnen kaartlezen klopt. De grote kracht van mannen zorgt er voor dat vrouwen kwetsbaar zijn. Een goede band met andere vrouwtjes is daarom belangrijk in het samenspannen tegen mogelijk agressieve of opdringerige mannen. Daarnaast is het belangrijk de man tevreden te stemmen en aardig te zijn. Babyaapjes van vrouwtjes met goede sociale relaties hebben een grotere overlevingskans. Vrouwen zijn dus goed in aardig zijn, ze kunnen emoties beter inschatten en zijn verbaal vaardiger. Dat vrouwen aardiger gevonden willen worden, ook door mannen, wil niet direct zeggen dat zij ook aardiger zijn. Door hun natuurlijke neiging naar agressie is er lange tijd veel kritiek op mannen geweest. Als vrouwen aan de macht waren zou er geen oorlog meer zijn. Hoewel hier waarschijnlijk een kern van waarheid in zit, is het plaatje toch subtieler. Een vrouw is namelijk bezig te krijgen wat ze wil *zonder de*

relatie aan te tasten. De keerzijde van deze “aardigheid” is dat vrouwen manipulatiever zijn. Bij een man speelt dit minder: veel mannen vinden het juist leuk om openlijk de confrontatie op te zoeken. In het bedrijfsleven leiden de vrouwelijke eigenschappen tot een managementstijl waarbij vrouwelijke leidinggevenden beter medewerkers inschatten en coachen, maar moeilijker harde beslissingen nemen.

Het tijdperk van de vrouw?

Mannen en vrouwen zijn allereerst *mens*. Wij moeten allemaal eten, werken en slapen en zijn soms boos, bang, blij en bedroefd. We worden geboren en sterven. Het algemeen menselijke is nog altijd veel belangrijker dan het sekseverschil, mannen komen niet van Mars en vrouwen van Venus. Beide zijn mens, maar wel met biologische, evolutionaire gegroeide verschillen. Vrouwen hebben een natuurlijke neiging naar het sociale en talige en zijn toch wat beter toegerust voor zorgtaken. Mannen zijn beter in ruimtelijke taken, in het onderzoeken en de competitie. Ze zijn agressiever en meer op seks gericht.

Het is ironisch dat vrouwen op dit moment misschien wel het meeste last hebben van de vroegere feministische nadruk op gelijkheid. Vrouwen moeten veel moeite doen om aan de mannelijke standaard te voldoen, vooral als ze ruimte willen geven aan hun vrouwelijkheid. Het is het bekende probleem van de supervrouw, de combinatie van carrière en zorg is zwaar. Vrouwen hebben dus het meeste belang bij de emancipatie van het verschil, het benadrukken van hun vrouwelijkheid. Het lijkt tijd voor een nieuw sociaal contract. De kinderopvang is bijvoorbeeld nog altijd een heikel punt. In Nederland heerst de moraal dat wie het kind naar de crèche brengt, een slechte ouder is. Een andere vertrouwde opvoeder kan echter uitstekend de opvoeding overnemen en in de ons omringende landen is dit dan ook vaak beter geregeld. Misschien dat ook de komende vergrijzing wat dit betreft een verzilvering kan zijn: grootouders in overvloed. Maar ook de mannen hebben wat te winnen bij een emancipatie van het verschil. Op scholen blijkt dat jongetjes achterblijven bij meisjes. Niet alleen kunnen meisjes zich beter op boeken concentreren, op veel scholen is het onderwijzend personeel vrouwelijk en geneigd om groepsopdrachten te geven. Dit is een minder goede leersituatie voor jongens, die graag zich alleen op taken concentreren.

In het nieuwe maatschappelijk contract zijn vrouwen en mannen dus ongelijk maar wel gelijkwaardig. Hoewel...? Typisch vrouwelijke eigenschappen als het sociale en het talige worden in de huidige informatiemaatschappij steeds meer gewaardeerd. Aan de andere kant hebben door huizen en politie vrouwen minder bescherming nodig, de jacht is door supermarkten gereduceerd tot de bonuskaart en TomTom maakt het ruimtelijk inzicht van mannen overbodig. Technologie leidt mogelijk tot een feminisering van de maatschappij, vrouwelijke eigenschappen worden steeds hoger aangeslagen. Waar blijft de mannelijke identiteit? Maar er is hoop op een happy end. We leven in een wereld waar het geestelijke en de denkracht steeds belangrijker worden. Mannen hebben de neiging om *inductief* te denken: losse feiten te overzien om dan vervolgens met een oplossing te komen. In een documentaire waarin meisjes en jongens vrij mochten kleien maakten de meisjes mooie figuurtjes terwijl de jongetjes het materiaal onderzochten: kneden, gooien, voelen. Samen met de typisch mannelijke competitiedrang zou dit wel eens de reden kunnen zijn dat mannen in de toekomst nog steeds het leeuwendeel van de uitvindingen voor hun rekening nemen. Vrouwen zijn geneigd *deductief* te denken, ze zien overeenkomsten

en leggen verbanden. In een globaliserende, steeds complexere wereld waarin culturen vermengen is dit een belangrijke eigenschap. Beide vormen van kennis zijn noodzakelijk en man en vrouw vormen hierin een perfect paar. Een romantische gedachte.

Meer weten ?

De Vrouwelijke Hersenen, Louann Brizendine, Sirene, 2007

De Schoonheid van het Verschil, Martine F. Delfos, Harcourt, 2007

Mannelijkheid, Harvey Mansfield, Meulenhoff, 2008

www.beperkthoudbaar.info

www.heleenmees.nl

www.karinaschaapman.nl

www.nrc.nl/achtergrond/article868866.ece

Acht verschillen voor bij de borrel of in bed

1 Testosteronvinger

De verhouding tussen ringvinger en wijsvinger is een goede indicatie voor de eigen productie van testosteron. Bij vrouwen is de wijsvinger meestal langer dan de ringvinger en bij mannen andersom. Ook bij topsporters is de ringvinger meestal langer.

2 Wanneer vrouwen het slimst zijn

In menstruatiecyclus veranderen de hersenen letterlijk. Tijdens het maandelijkse oestrogeenbad ontstaan er lokaal een kwart meer verbindingen in de hersenen. Op de 12^e dag van de cyclus is het brein het scherpst, een goede datum voor een examen of een moeilijk gesprek.

3 Kleinzerige mannen

Mannen maken minder endorfinen aan, de natuurlijke pijnstillers. Daarom zijn zij daadwerkelijk gevoeliger voor pijn.

4 Kwebbeltantes

Meisjes praten twee tot drie keer zoveel per dag dan jongens, ongeveer 20.000 woorden tegen 7000 woorden bij jongens. Meisjes praten ook sneller. Het hersencentrum voor taal is bij vrouwen 11% groter.

5 De vergissing van Freud

Het idee dat vrouwen twee verschillende orgasmen hebben is gebaseerd op een onjuist idee van Freud, die weinig van biologie afwist. De vagina is verbonden met de clitoris zodat vrouwen ook van vaginale stimulatie een orgasme kunnen krijgen. Maar er bestaan geen twee verschillende orgasmen.

6 Het bloedend hart

Verliefdheid is in de hersenen vergelijkbaar met verslaving. Waar de junk continue aan de volgende shot denkt, zijn de gedachten van de verliefde permanent bij de ander. Bindingshormonen spelen hierin een grote rol en wanneer de geliefde weg is, komen ontwenningverschijnselen opzetten. Daarbij lichten dezelfde hersengebieden op die bij lichamelijke pijn oplichten. Scheiden doet dus echt lijden.

7 Oppassen voor de kracht van de knuffel

Bij vrouwen leidt een knuffel van meer dan 20 seconden tot de productie van oxytocine, wat een gevoel van binding geeft. Dit effect treedt ook op als de persoon niet aardig gevonden wordt. Vrouwen moeten dus oppassen voor een lange knuffel.

8 Size matters

Hoe langer zijn genen, hoe trouwer de man. Dit is de lengte die voor veel vrouwen écht belangrijk is...